

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ 1**Тема 1. Соціологія як наука та її соціальна роль**

Технічні вимоги:

Завантажити на освітній портал у розділ «Практичні завдання» у форматі PDF, назва файлу «Соціологія_ПЗ_Група_Прізвище ім'я». У роботі вказувати назви завдань, виділені жирним, максимальний обсяг роботи до 5 сторінок. Максимальна кількість балів за одне виконане завдання оцінюється в 5 балів. Максимальна кількість балів за всі виконані завдання оцінюється в 20 балів. Робота, виконана з використанням ШІ, оцінюється в 0 балів. Успіхів!

Завдання 1.1. Необхідно обрати одну проблему зі списку (або сформулювати власну) для подальшого аналізу.

1. Я не розумію, як застосувати знання з університету в реальній роботі.
2. Мені складно знайти стажування/роботу за спеціальністю.
3. Я не маю впевненості в обраній професії.
4. Я витрачаю більше грошей, ніж планую.
5. Мені складно навчатися онлайн/офлайн (оберіть формат).
6. Я відчуваю, що втрачаю час в університеті.
7. Я маю конфлікти з викладачами через різне розуміння навчання (можна обрати конкретну дисципліну).
8. Я не бачу свого майбутнього в Україні.
9. Мені важко концентруватися на чомусь одному довше 10 хвилин.
10. Свій варіант проблеми (може бути будь-що, головне, що ви дійсно маєте таку проблему).

Якщо важко обрати проблему та визначити її соціальну складову:

Крок 1. Дайте відповідь на наступні запитання:

1. Що мене дратує в житті студента? (щодня/щотижня)
2. На що я скаржуся друзям?
3. Що обговорюють у вашій групі/на факультеті?

Крок 2. Використайте методику «5 Чому?», наприклад, ваша проблема «Я не можу знайти роботу».

1. Чому? - Немає досвіду.
2. Чому немає досвіду? - Не було стажувань.
3. Чому не було стажувань? - Університет не організовує.
4. Чому не організовує? - Немає зв'язків з бізнесом.
5. Чому немає зв'язків? - Питання охоплює взаємодію ЗВО та бізнесу. Це і є соціальна складова.

Після визначення проблеми опишіть її якомога детальніше. В межах опису дайте відповіді на запитання:

1. У чому саме полягає обрана вами проблема?
2. Коли і як ця проблема виникла?
3. Як часто вона повторюється? (щодня, раз на тиждень, постійно)
4. Що ви робите зараз, щоб її вирішити?
5. Чи стикаються з цим ваші друзі/одногрупники? (так/ні + приклад)

Завдання 1.2. Заповніть таблицю - як різні науки бачать вашу проблему?

Наука	Що її цікавить у моїй проблемі?	Які питання вона ставить?
Психологія		
Економіка		
Філософія		
Соціологія		

Завдання 1.3. Проаналізуйте, хто ще має цю проблему? Заповніть таблиці:

Соціальна група	Чи мають вони схожу проблему? (так/ні/частково)	Короткий коментар
Студенти інших ЗВО України		
Студенти вашої спеціальності в інших країнах		
Ваші батьки в вашому віці (20-30 років тому)		
Ваші молодші брати/сестри чи знайомі (якщо є)		

Після аналізу напишіть висновок, чи є ця проблема вашою особистою, чи є масовою. Поясніть, чому. Знайдіть інформацію про цю проблему з посиланням на джерело (наприклад, стаття на емпіричні дослідження, репортаж, соціологічне опитування тощо).

Які суспільні фактори створюють цю проблему? Заповніть таблицю.

Соціальний фактор	Як він впливає на мою проблему?
Економічна система (ринок праці, рівень зарплат, інфляція)	
Система освіти (програми, методи викладання, зв'язок з бізнесом)	
Технологічні зміни (цифровізація, соцмережі, ШІ, онлайн-сервіси)	
Культурні норми (що прийнято/не прийнято, очікування оточення)	

Завдання 1.4. Уявіть, що ви замовили соціологічне дослідження вашої проблеми. Що має дати кожна функція соціології?

- 1. Пізнавальна функція.** Яке нове знання про вашу ситуацію дасть соціологічне дослідження?
- 2. Прогностична функція.** Як ця проблема буде розвиватися в майбутньому? Що станеться, якщо нічого не змінювати? Які тенденції ви бачите? (збільшення/зменшення проблеми)
- 3. Управлінська функція.** Які конкретні рішення можна запропонувати на особистому, груповому (на рівні університету або факультету) та суспільному (на рівні міста, держави або конкретного бізнесу) рівнях?
- 4. Світоглядна функція.** Що зараз заважає у вирішенні цієї проблеми на світоглядному рівні? Які дії потрібно виконати, щоб це змінити?

Завдання 1.5. Етична відповідальність. Уявіть, що ви провели дослідження і виявили, що 70% студентів вашого університету мають вашу проблему. Дайте відповідь на запитання:

1. Чи маєте ви право опублікувати ці дані? Чому так/ні?
2. Перед ким ви несете відповідальність як дослідник? (перед студентами, деканатом, чи суспільством в цілому)
3. Що буде, якщо результати дослідження використають проти студентів?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ № 2

Тема 2. Суспільство та соціальні інститути

Завдання 2.1. Системна характеристика вигаданого суспільства.

Оберіть будь-яке вигадане суспільство як об'єкт аналізу (соціальну систему, представлену у фільмі, серіалі чи літературному творі), що характеризується чітко вираженою ієрархічною структурою та формалізованими нормами. Опишіть це суспільство, давши відповіді на запитання:

1. Яку саме соціальну систему ви обрали та в якому просторово-часовому контексті вона функціонує (минуле, майбутнє, альтернативна реальність)? Хто перебуває на вершині влади, які соціальні групи можна виділити?
2. Доведіть, що обране вами суспільство є соціальною системою. Які головні підсистеми (сфери життя) у ньому взаємодіють?

Довідково: для відповіді на запитання пригадайте характерні риси суспільства та системний підхід до суспільства.

3. Наскільки спеціалізованою є діяльність членів цього суспільства? Чи кожна людина виконує унікальну функцію, чи вони є взаємозамінними?
4. Завдяки чому це суспільство зберігає свою стабільність? Які механізми забезпечують його цілісність (спільна ідеологія, зовнішня загроза, жорсткий правовий контроль, економічна взаємозалежність, закони, силовий примус тощо)?

Завдання 2.2. Типологічний аналіз соціальної структури.

Здійсніть класифікацію обраного суспільства за наступними теоретичними підходами. Заповніть таблицю, наводячи аргументи-приклад з обраного твору.

Критерій типологізації	Визначений тип суспільства	Об'єктивні ознаки (аргументація)
За рівнем складності (Г. Спенсер, Е. Дюркгайм)		
За ціннісними критеріями (Д. Рісман)		
За способом здобуття засобів до існування (Г. Ленські)		
За рівнем технологічного розвитку (Д. Белл, Е. Тоффлер)		
За ступенем відкритості (К. Поппер)		

Завдання 2.3. Соціальний статус і ролі особистості в суспільстві.

Оберіть персонажа з обраного вами суспільства та проаналізуйте його місце в соціальній структурі. Охарактеризуйте персонажа, давши відповіді на запитання:

1. Ідентифікуйте ключовий аскриптивний (приписаний) і досягнутий статуси індивіда. Як ці статуси вплинули на його можливості в житті? Який із них є більш важливим для його престижу?
2. Які ролі виконує індивід відповідно до свого статусу? Чи є рольовий конфлікт, з яким стикається персонаж? Наведіть приклад такої суперечності від різних ролей індивіда.
3. Які зовнішні ознаки (матеріальні об'єкти, особливості мовлення, одягу тощо) вказують на високу чи низьку позицію персонажа в ієрархії?

Завдання 2.4. Інституційний аналіз соціальної системи

Здійсніть функціональний аналіз двох базових соціальних інститутів (наприклад, політичного, економічного, сімейного чи релігійного). Заповніть таблицю:

Параметри аналізу	Соціальний інститут 1	Соціальний інститут 2
Явна функція		
Латентна функція / функції		
Інституційна дисфункція		
Символічно-матеріальні елементи		

Завдання 2.5. Соціальні зміни та трансформація системи.

Проаналізуйте динаміку обраного суспільства за допомогою відповідей на запитання:

1. Які зміни відбуваються у творі: еволюційні (поступові) чи революційні (різка зміна устрою)? Наведіть приклад події.
2. Чи існують у цьому світі групи людей, що прагнуть змін (реформістські, революційні чи регресивні рухи)? Яка їхня мета?
3. Запропонуйте одну зміну в структурі будь-якого інституту, яка б допомогла стабілізувати систему або підвищити її ефективність.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ № 3**Тема 3. Соціальна нерівність, стратифікація та соціальна поведінка****Завдання 3.1. Аналіз закриття потреб різними стратами.**

Оберіть одну людську потребу та визначте конкретний об'єкт або об'єкти, що є типовими для однієї із соціальних страт. Для виконання завдання заповніть порівняльну таблицю, що відображає, якими альтернативними об'єктами різні соціальні страти задовольняють цю саму потребу. Спирайтеся на теорію капіталів П'єра Бурдьє та поняття соціальної стратифікації.

Наприклад, потреба купівлі продуктів може відобразитися через такі капітали: економічний – ціна товарів; культурний – знання про якість продуктів; соціальний – членство в програмі лояльності тощо.

Нижче наведено три приклади:

<i>Вищий клас</i>	<i>Середній клас</i>	<i>Нижчий клас</i>	<i>Маргінали</i>
Купівля продуктів			
<i>Преміум-доставка, дорогі маркети</i>	<i>Супермаркети середнього цінового діапазону (Сільпо)</i>	<i>Дешевий супермаркет (АТБ), ринок, магазини біля дому</i>	<i>Крадіжка, пошук товарів низької якості за найнижчою ціною</i>
Перегляд фільму			
<i>Домашній кінотеатр, кінотеатри дорогого сегменту (Planeta Kino)</i>	<i>Кінотеатри середнього сегменту (Multiplex), стримінгові платформи (Netflix, Київстар ТВ, Sweet TV)</i>	<i>Телебачення, дешеві кінотеатри (Україна, Кінотеатр ім. І. Франка)</i>	<i>Піратство</i>
Медична допомога			
<i>Приватна клініка, особистий лікар</i>	<i>Приватна клініка середнього сегменту, державна поліклініка</i>	<i>Державна поліклініка, самолікування</i>	<i>Народна медицина</i>

Обрана потреба: _____

Соціальна страта	Яким об'єктом користується?	Чому саме цим?	Які капітали (за Бурдьє) це визначають?
Вища страта			
Середня страта			
Нижча страта			
Маргіналізована група			

Після опису необхідно обрати один із об'єктів, що буде використано у подальшому аналізі. Конкретизуйте обраний об'єкт. Для цього вкажіть його повну назву, місто розташування, адресу та / або маршрут (наприклад: «АТБ на вул. Київській, м. Житомир», «маршрут тролейбуса № 3, м. Харків», «районна поліклініка № 2, м. Дніпро»). Надайте зображення об'єкта або його опису.

Дайте відповіді на запитання:

1. Який із чотирьох ресурсів нерівності (економічний, політичний, освітній, престиж) є найбільш визначальним для доступу до обраного об'єкта?
2. Яку роль відіграє символічний статус об'єкта для його користувачів? Чи фіксуються в обраному об'єкті прояви «демонстративного споживання» (Т. Веблен)?

Завдання 3.2. Характеристика невидимих бар'єрів об'єкта дослідження.

Проаналізуйте, чи є обраний об'єкт каналом соціальної мобільності для тих, хто ним користується, або, навпаки, закріплює їхнє місце в ієрархії. Заповніть таблицю бар'єрів доступу, спираючись на теорію капіталів П. Бурдьє та концепцію «життєвих шансів» М. Вебера:

Соціальна група	Який бар'єр доступу існує?	Який капітал обмежений?	Вплив на «життєві шанси»
Люди з інвалідністю			
Люди похилого віку			
Малозабезпечені			
Інша група (на вибір)			

Дайте відповіді на запитання:

1. Чи є використання обраного об'єкта формою висхідної соціальної мобільності для певної групи, чи він консервує її позицію в ієрархії? (наприклад, чи дозволяє доступ до дешевших продуктів вивільнити кошти на освіту або інші ресурси мобільності?)
2. Як обмежений доступ до цього об'єкта позначається на «життєвих шансах» виключених груп у довгостроковій перспективі?
3. Чи є виявлена нерівність результатом свідомого управлінського рішення чи наслідком відтворення структурної нерівності?

Завдання 3.3. Соціальна поведінка в межах обраного об'єкта дослідження.

Будь-який об'єкт формує поведінку своїх користувачів через правила, норми та символічні маркери. Проаналізуйте поведінкові норми, що діють в обраному місці. Заповніть таблицю:

Що об'єкт заохочує?	Що об'єкт обмежує або забороняє?	Яка поведінка є девіантною тут?

Дайте відповіді на запитання:

1. Наведіть конкретний приклад конформної та девіантної поведінки в обраному місці. Яка соціальна норма при цьому дотримується або порушується?
2. Чи може девіантна поведінка в цьому місці бути формою соціального протесту або способом повернення виключених груп до простору? Обґрунтуйте.
3. На користь яких соціальних груп діє соціальний контроль в обраному об'єкті?

Завдання 3.4. Інклюзивна адаптація об'єкта дослідження

Будь-який заклад приймає управлінські рішення (щодо асортименту, цін, фізичного простору, персоналу, режиму роботи тощо). Ці рішення завжди відображають уявлення керівництва про те, для кого існує цей об'єкт. Проаналізуйте, чиї потреби враховані в обраному об'єкті, а чиї ігноруються. Поясніть, які наслідки це має для різних соціальних груп. Розгляньте 4 явні управлінські рішення та проаналізуйте їх, заповнивши таблицю:

Управлінське рішення	Яку групу обслуговує	Яку групу виключає	Свідоме рішення чи структурна нерівність

Після аналізу оберіть одне з управлінських рішень, яке має прояв структурної нерівності. Запропонуйте зміну, яка дозволить виправити ситуацію. Для цього дайте відповіді на запитання:

1. Яке управлінське рішення ви обрали? Як саме проявляється структурна нерівність цього рішення?
2. Яку зміну ви пропонуєте для вирішення нерівності? На яку соціальну групу спрямовані ці зміни?
3. Які наслідки для керівництва та бізнесу матиме впровадження цієї зміни у коротко- та довгостроковій перспективі? Наскільки просто її впровадити?

4. Чи може реалізація запропонованих змін спричинити нові форми нерівності або витіснення певних груп? Як цьому запобігти?

Приклад заповнення таблиці управлінських рішень:

<i>Управлінське рішення</i>	<i>Яку групу обслуговує?</i>	<i>Яку групу виключає?</i>	<i>Свідоме рішення чи структурна нерівність?</i>
<i>Вузькі проходи між стелажками</i>	<i>Людей без фізичних обмежень</i>	<i>Людей на візку, батьків з колясками</i>	<i>Структурна: внаслідок мінімізації витрат на площу</i>
<i>Каси самообслуговування</i>	<i>Молодь, людей середнього віку</i>	<i>Людей похилого віку, людей з когнітивними порушеннями</i>	<i>Свідоме: зниження витрат на персонал</i>
<i>Асортимент переважно економ-сегменту</i>	<i>Нижча та частина середньої страти</i>	<i>Вища страта</i>	<i>Свідоме: позиціонування мережі</i>
<i>Відсутність тактильної навігації</i>	<i>Усіх зрячих клієнтів</i>	<i>Людей з вадами зору</i>	<i>Структурна: відсутність регуляторного тиску</i>

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ № 4

Тема 4. Культура, соціалізація та економічна культура

Завдання 4.0. Вибір субкультури для подальшого аналізу.

Оберіть одну субкультуру або спільноту, про яку ви можете говорити з власного досвіду або з глибокого знання. Це є принциповою умовою: завдання побудоване так, що змістовні відповіді можливі лише тоді, коли ви знаєте цю спільноту зсередини. Поверхневий або узагальнений опис, що не спирається на конкретний особистий досвід, не відповідає вимогам завдання. Орієнтовні приклади (можна обрати будь-яку іншу спільноту):

- спортивна команда або фанатська спільнота;
- військова або волонтерська спільнота;
- релігійна або духовна громада;
- студентське самоврядування або громадська організація;
- ІТ-спільнота, геймери або інша цифрова спільнота;
- музична субкультура (метал, хіп-хоп, інді тощо);
- будь-яка інша спільнота, до якої ви належите або добре знаєте зсередини.

В межах завдання вкажіть наступне:

Обрана субкультура / спільнота: _____

Ваше відношення до неї: _____ (є/був учасником / знаю зсередини через _____).

Завдання 4.1. Субкультура як культурна система.

Опишіть культурну систему обраної субкультури та визначте характер її відносин із домінантною культурою. Заповніть таблицю, описуючи ключові елементи культури вашої субкультури та їхню відмінність від загальноприйнятих норм:

Елемент культури	Як проявляється у вашій субкультурі?	Чим відрізняється від домінантної культури?
Цінності (що вважається важливим і правильним)		
Норми (правила поведінки, формальні та неформальні)		
Символи (речі, жести, знаки з особливим значенням)		
Мова / сленг (специфічні слова, вирази, коди)		
Ритуали (повторювані дії з символічним значенням)		

Дайте відповіді на запитання:

1. Визначте, до якого типу належать цінності вашої субкультури: смисложиттєві, вітальні, цінності суспільного визнання чи інші. Наведіть 1-2 конкретні приклади.
2. Чи є ваша субкультура нейтральною по відношенню до домінантної культури, чи вона свідомо їй протистоїть? Якщо є елементи протистояння – чи можна говорити про контркультуру? Обґрунтуйте.
3. Чи існують усередині вашої субкультури власні культурні універсалиї – норми або практики, що є обов'язковими для всіх членів незалежно від їхнього індивідуального досвіду? Наведіть приклад.

Завдання 4.2. Соціалізація у субкультурі.

Опишіть, як відбувається соціалізація у вашій субкультурі. Для цього заповніть таблицю, де необхідно охарактеризувати шлях входження у субкультуру – від першого контакту до повноправного членства:

Етап	Що відбувається? Які норми та цінності засвоюються?
Перший контакт (як людина дізнається про субкультуру?)	
Входження (як відбувається прийняття в спільноту?)	
Повноправне членство (що означає бути своїм?)	
Вихід або відчуження (що відбувається, якщо людина йде?)	

Визначте агентів і механізми соціалізації у вашій субкультурі:

Агент або інститут соціалізації	Яку роль відіграє у залученні до субкультури?	Який механізм використовує? (імітація / ідентифікація / соціальний контроль)

Кожна з теоретичних моделей особистості по-своєму пояснює, чому людина прагне до певної субкультури і як субкультура на неї впливає. Заповніть таблицю для всіх чотирьох моделей:

Модель особистості	Який тип людини приходить у цю субкультуру?
Фройд (Id / Ego / Super-Ego) <i>Підказка: які несвідомі потреби або внутрішні конфлікти субкультура дозволяє виразити, задовольнити або приборкати?</i>	
Мід (дзеркальне Я, I vs Me) <i>Підказка: яким бачить себе людина через реакцію членів субкультури? Яким є узагальнений інший усередині спільноти?</i>	
Еріксон (стадії психосоціального розвитку) <i>Підказка: вирішення якої вікової кризи полегшує субкультура? Яку позитивну якість вона дає своїм членам?</i>	
Маслоу (ієрархія потреб) <i>Підказка: потреби якого рівня задовольняє субкультура в першу чергу – безпека, належність, визнання чи самоактуалізація?</i>	

Дайте відповіді на запитання:

1. На якій стадії соціалізації (за Еріксоном або за моделлю трудової діяльності) люди, як правило, приєднуються до вашої субкультури? Чому саме на цій стадії?
2. Чи потребує входження у вашу субкультуру десоціалізації – відмови від попередніх норм або цінностей? Якщо так – що саме людина має відпустити?

Завдання 4.3. Економічна культура субкультури.

Виявіть і проаналізуйте економічну культуру вашої субкультури.

Аспект економічної культури	Як проявляється у вашій субкультурі?
Ставлення до праці (покликання, засіб виживання, статус?)	
Ставлення до грошей (символ успіху, засіб, влада, зло?)	
Ставлення до власності (приватна, спільна, байдужість?)	
Модель споживання (демонстративне, аскетичне, альтернативне?)	

Дайте відповіді на запитання:

1. Чи схвалюється в цій субкультурі монетизація – тобто заробіток на тому, що є основою спільноти (монетизація ігрового стрімінгу, оплата за волонтерство, комерціалізація музики тощо)? Як спільнота реагує на тих, хто комерціалізує її цінності?
2. Як ціннісна орієнтація субкультури (традиційна чи модерна) впливає на економічну поведінку її членів? Наведіть конкретний приклад із практики вашої спільноти.
3. Чи відповідає економічна культура вашої субкультури протестантській етиці Вебера (аскетизм, праця як цінність, ощадливість), чи вона їй протилежна? Обґрунтуйте.

Завдання 4.4. Організаційна культура субкультури.

Опишіть внутрішній устрій субкультури шляхом використання засад організаційної культури. Заповніть таблицю елементів організаційної культури вашої субкультури:

Елемент організаційної культури	Як проявляється у вашій субкультурі?	Конкретний приклад
Ієрархія (формальна, неформальна або горизонтальна структура?)		
Герої (хто є взірцем, яким хочуть наслідувати?)		
Обряди та церемонії (які події мають особливий статус?)		
Канали спілкування (де і як члени взаємодіють між собою?)		
Санкції (як реагують на порушення норм або цінностей?)		

Визначте тип організаційної культури вашої субкультури. Д. Гелрігел виокремлює чотири типи організаційної культури: бейсбольна команда (цінується результат і ризик), клуб (цінується відданість і досвід), академія (цінується знання і майстерність), фортеця (нестабільність, відсутність гарантій). Визначте, до якого типу найближча ваша субкультура, або поясніть, чому вона поєднує кілька типів.

Тип організаційної культури: _____

Обґрунтування: _____

Дайте відповіді на запитання:

1. Чи є у вашій субкультурі герої у розумінні Діла і Кеннеді – конкретні особи, що втілюють її ключові цінності та є взірцем для наслідування? Хто це і чому саме вони отримали такий статус?
2. Чи існує у вашій субкультурі договірна культура – система правил, що регулює відносини між членами? Ці правила є формальними чи неформальними? Що відбувається, якщо вони порушуються?
3. Наскільки організаційна культура вашої субкультури є сильною (тобто наскільки чітко визначені цінності, ритуали та очікування щодо поведінки)? Чи є це перевагою або обмеженням для членів спільноти?

Сформулюйте узагальнений соціологічний висновок:

Яку роль відіграє обрана субкультура у житті її членів та у суспільстві загалом? Чи виконує вона інтегративну функцію, дезінтегративну, або обидві одночасно? Що дає її членам участь у цій спільноті і чого вона від них вимагає?